

**Івано-Франківський медичний фаховий
коледж**

Анатомія та фізіологія слухового та шкірного аналізаторів.

План лекції

- 1. Зовнішнє, середнє, внутрішнє вухо: частини, топографія.**
- 2. Шлях слухового аналізатора.**
- 3. Фізіологія слуху.**
- 4. Загальний покрив. Шкіра.**
- 5. Шлях шкірного аналізатора.**
- 6. Структурні основи чутливості шкіри.**
- 7. Структурно-функціональна організація смакової та нюхової сенсорних систем. (ПСРС)**
- 8. Методи дослідження вестибулярного аналізатора. (ПСРС)**

Латинські терміни :

organum vestibulocochleare, auris, vestibulum, cutis.

Слуховий аналізатор

Периферійний відділ

**Кортіїв орган
внутрішнього вуха**

Провідниковий відділ

**Завитковий нерв
(VIII пара черепних нервів)**

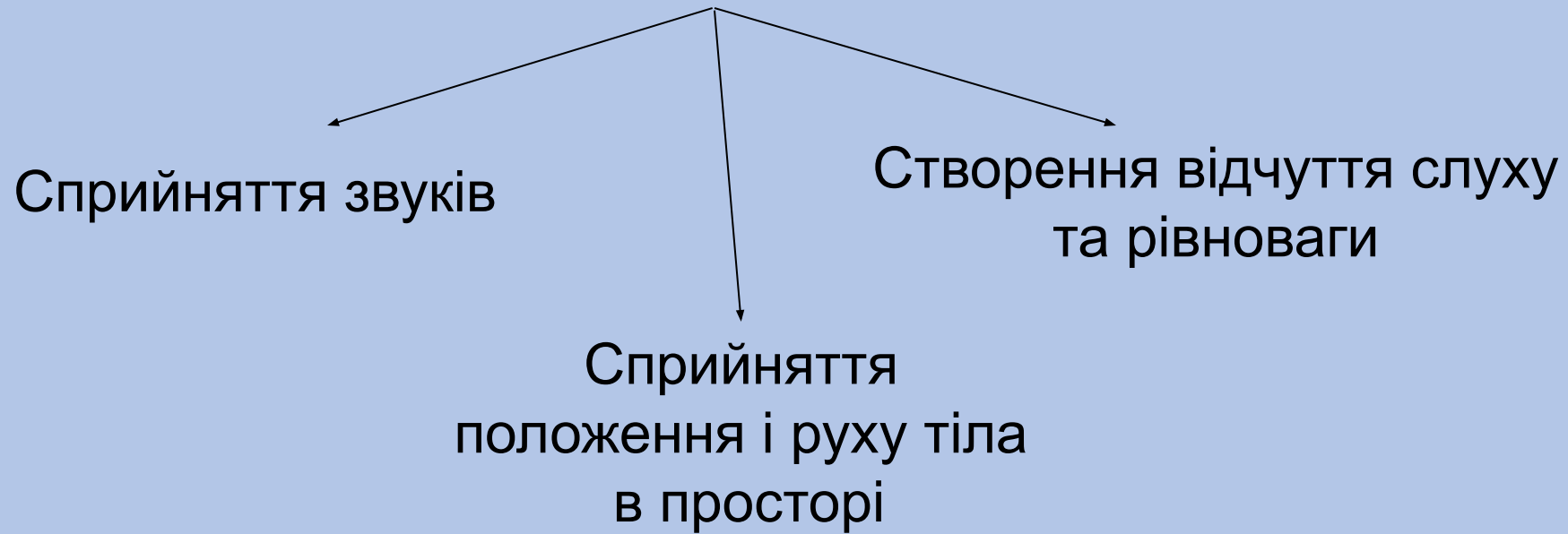
Центральний відділ

**ПІДКІРКОВІ ЦЕНТРИ:
таламус, медіальне колінчасте
тіло,
нижні горбки даху середнього
мозку**

**КІРКОВІ ЦЕНТРИ:
кора верхньої скроневої
закрутки**

Орган слуху і рівноваги

(*organum vestibulocochleare*)

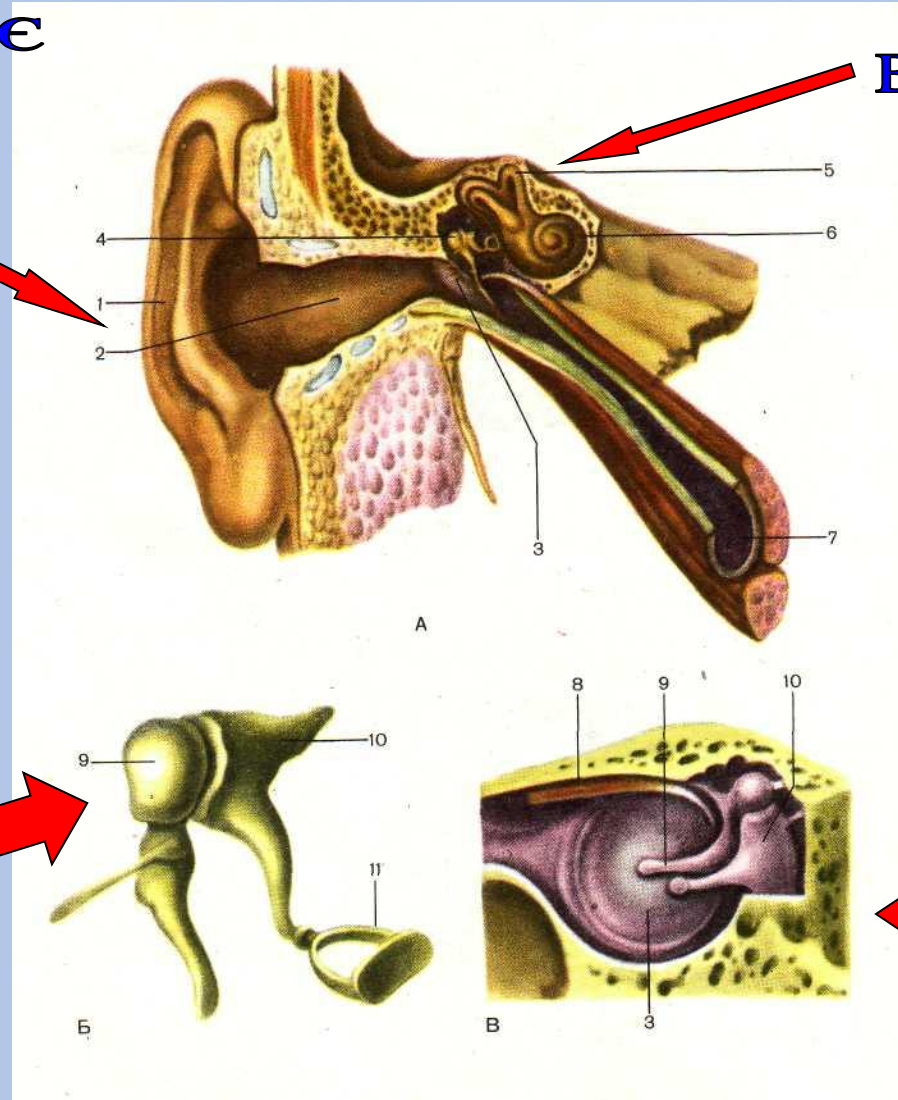

Будова вуха

ЗОВНІШНЄ
ВУХО

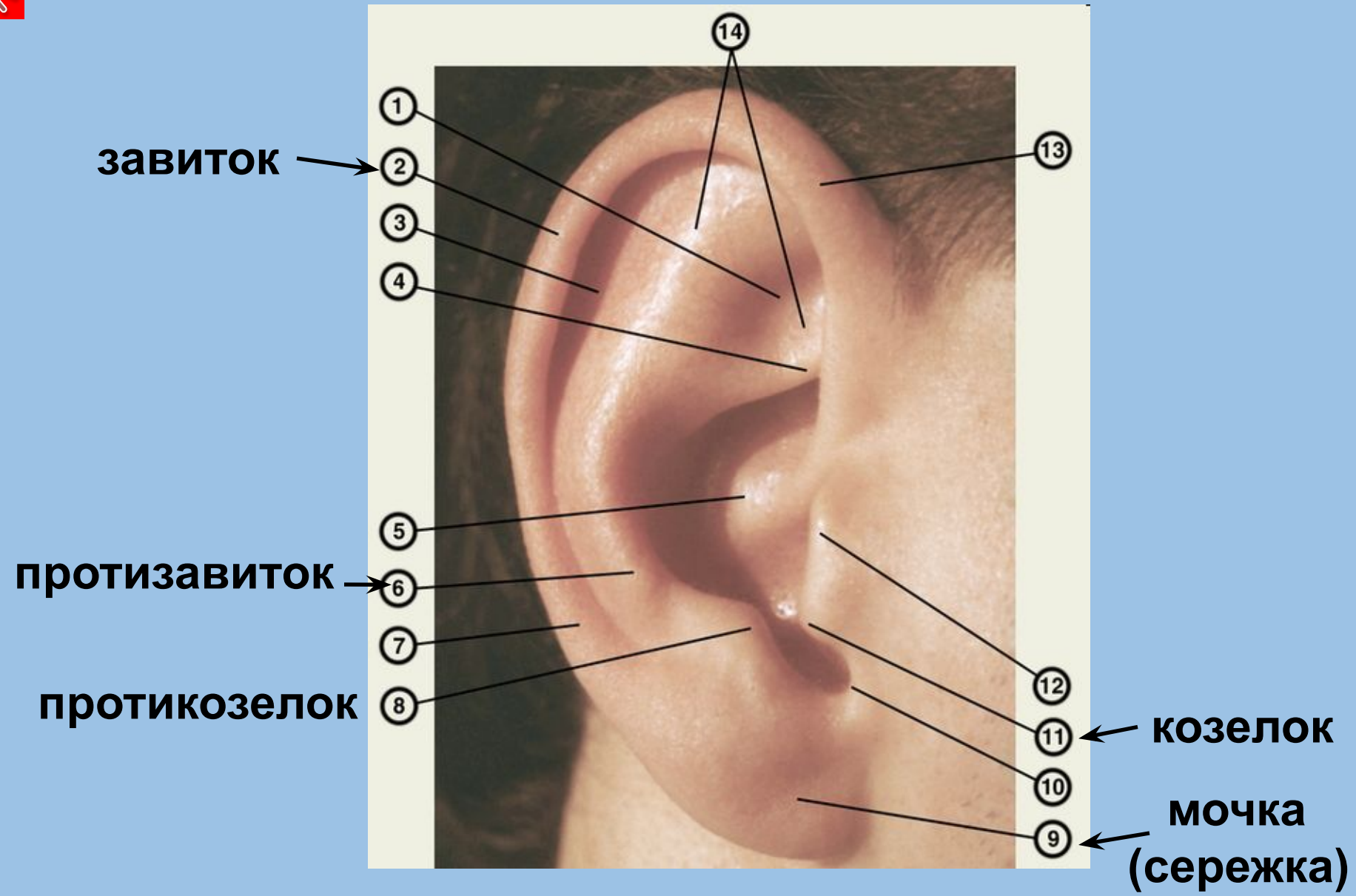
ВНУТРІШНЄ
ВУХО

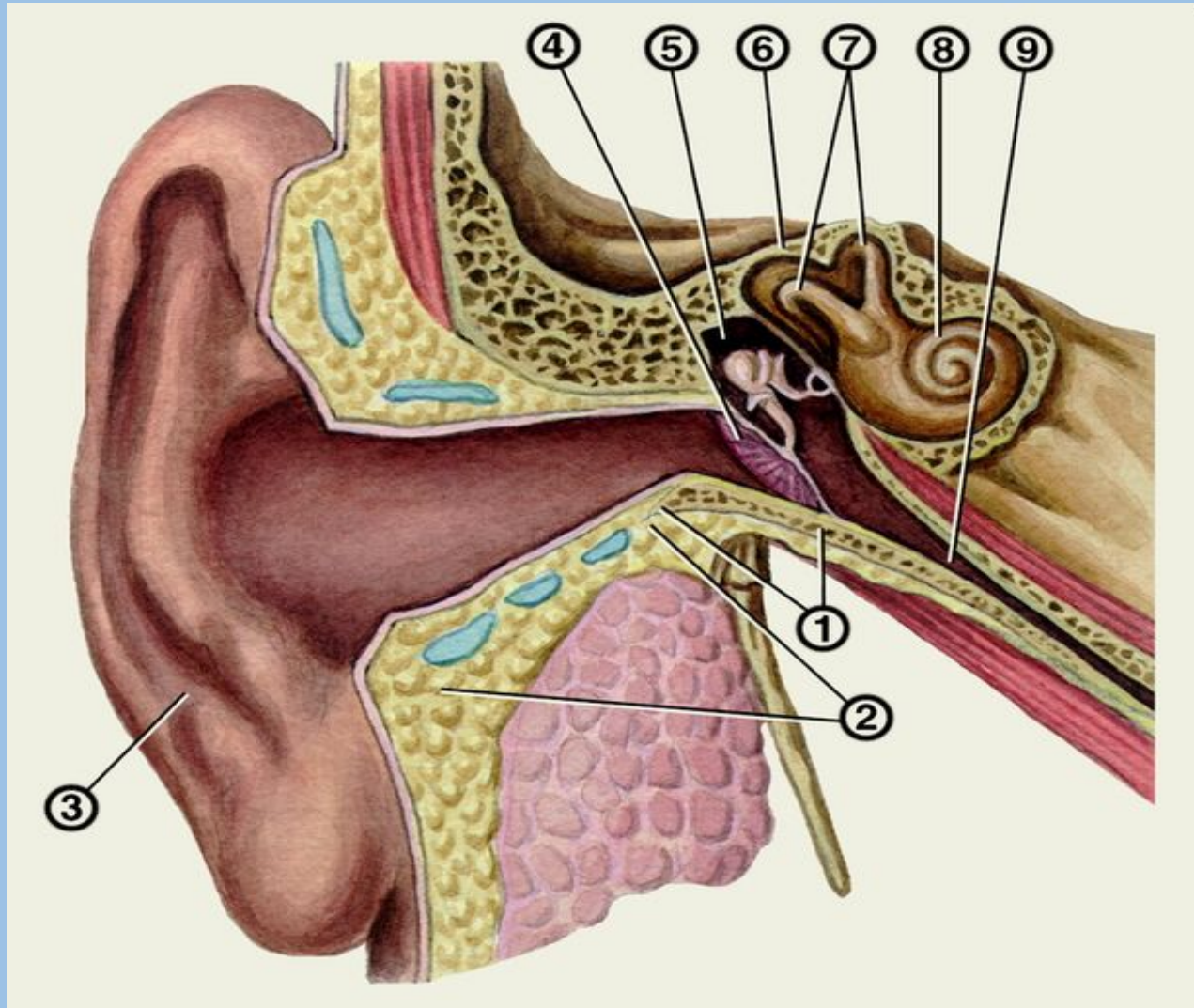
СЛУХОВІ
КІСТОЧКИ

барабанна
перетинка

ЗОВНІШНЄ ВУХО - вушна раковина

Зовнішній слуховий хід (1,2) та барабанна перетинка (4)

ЗОВНІШНЄ ВУХО (*auris externa*)

- **вушна раковина** – еластичний хрящ, вкритий шкірою.

Частини : ▪ мочка (сережка)
▪ завиток, протизавиток,
козелок, протикозелок

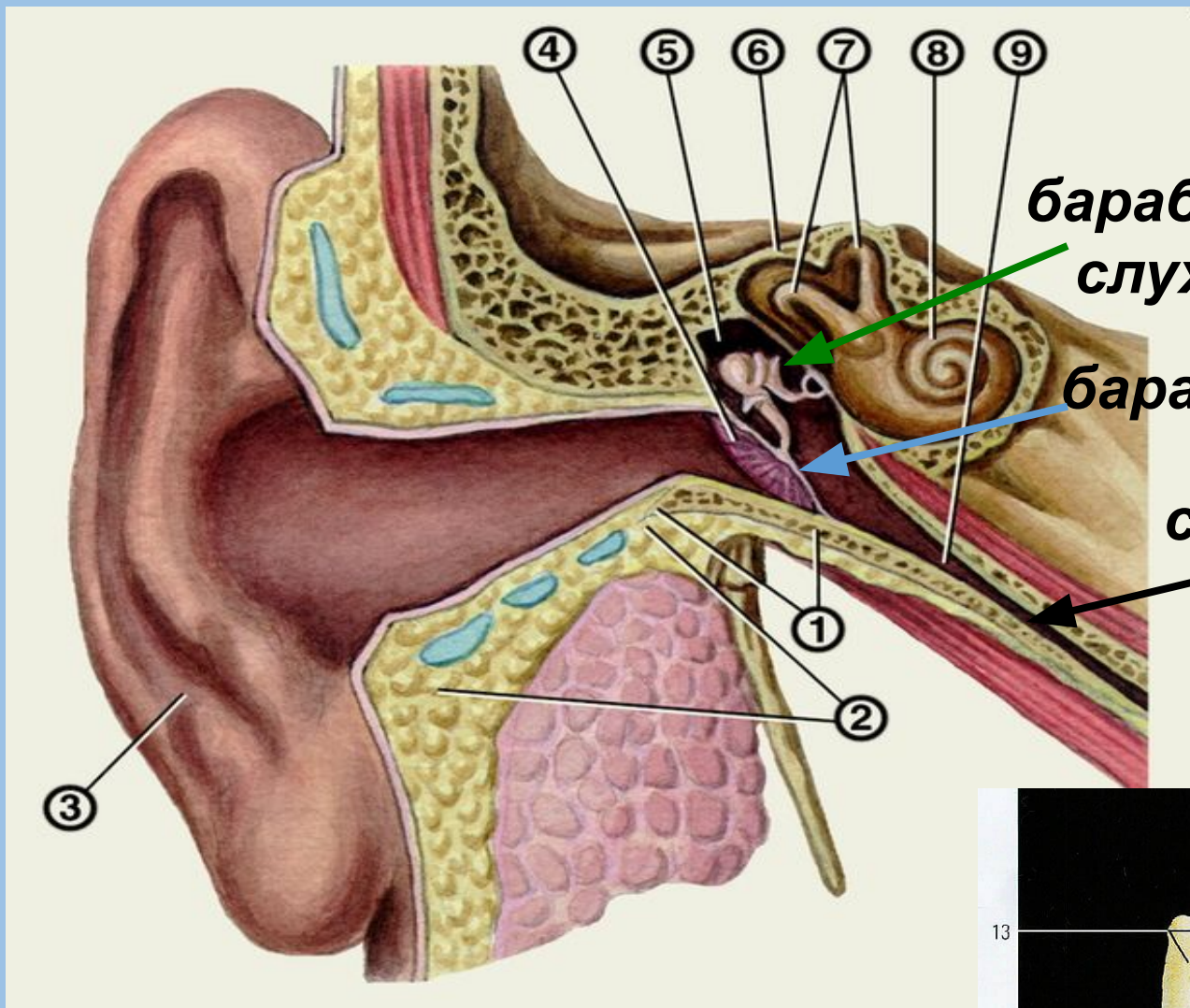
- **зовнішній слуховий хід** – вигнутий канал, починається зовнішнім слуховим отвором, закінчується барабанною перетинкою.

Відділи : ▪ хрящовий
▪ кістковий

- **барабанна перетинка (*membrana tympani*)** – тонка сполучнотканинна пластинка, відмежовує зовнішній слуховий прохід від середнього вуха.

Частини: ▪ натягнута
▪ ненатягнута
▪ в центрі – пупок барабанної перетинки

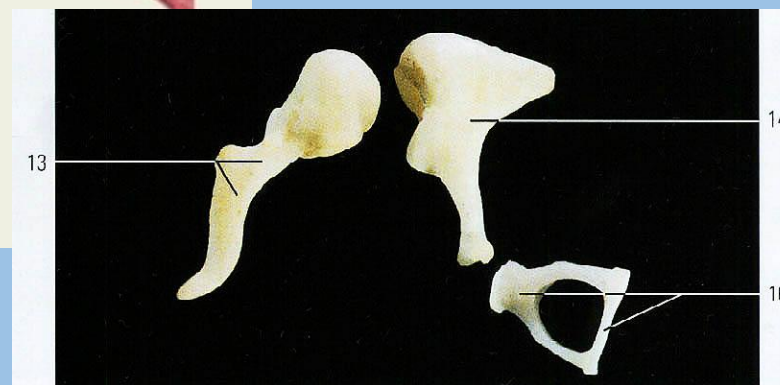
Середнє вухо

барабанна порожнина,
слухові кісточки

барабанна перетинка

слухова труба

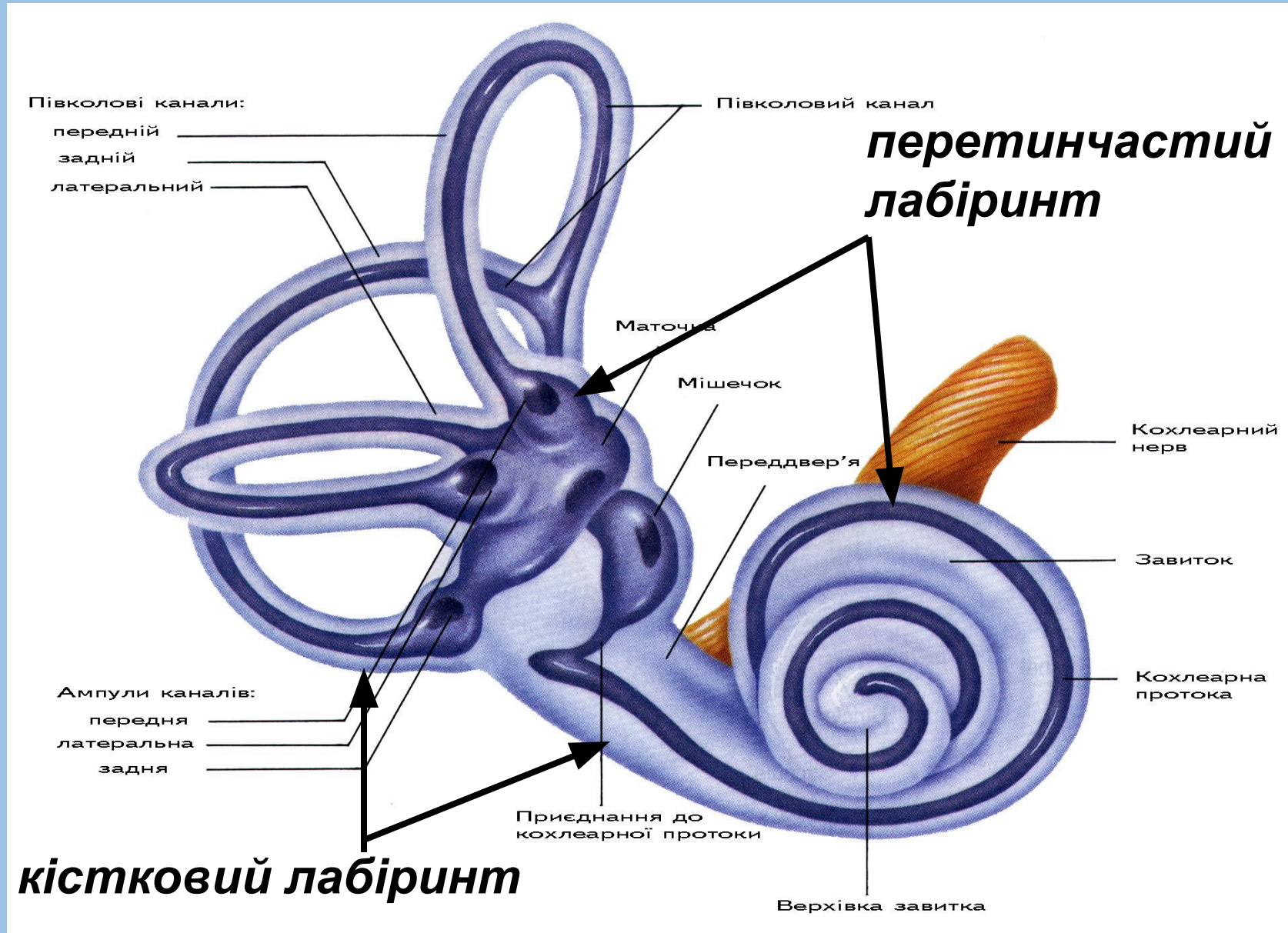

Середнє вухо (*auris media*)

- **барабанна порожнина** – розташована в піраміді скроневої кістки. **Стінки :**
  - зовнішня – перетинчаста;
  - медіальна – лабіринтна;
  - верхня – покривна;
  - передня – сонна;
  - задня – соскоподібна;
  - нижня – яремна
- **слухові кісточки** – молоточок, коваделко, стремінце (з'єднані рухомо за допомогою суглобів і м'язів – м'яз – натягач барабанної перетинки і стремінний м'яз)
- **слухова (євстахієва) труба (*tuba auditiva*)** – з'єднує барабанну порожнину з носоглоткою, врівноважує тиск на барабанну перетинку зі сторони барабанної порожнини із зовнішнім тиском;
  - **частини :** хрящова, кісткова;
  - **отвори :** глотковий, барабанний;
  - вкрита війчастим епітелієм.

Внутрішнє вухо

Внутрішнє вухо (*auris interna*)

розташоване в піраміді скроневої кістки

Кістковий лабіринт

(стінки кісткові)

- завитка
- присінок
- кісткові півколові канали

Перетинчастий лабіринт

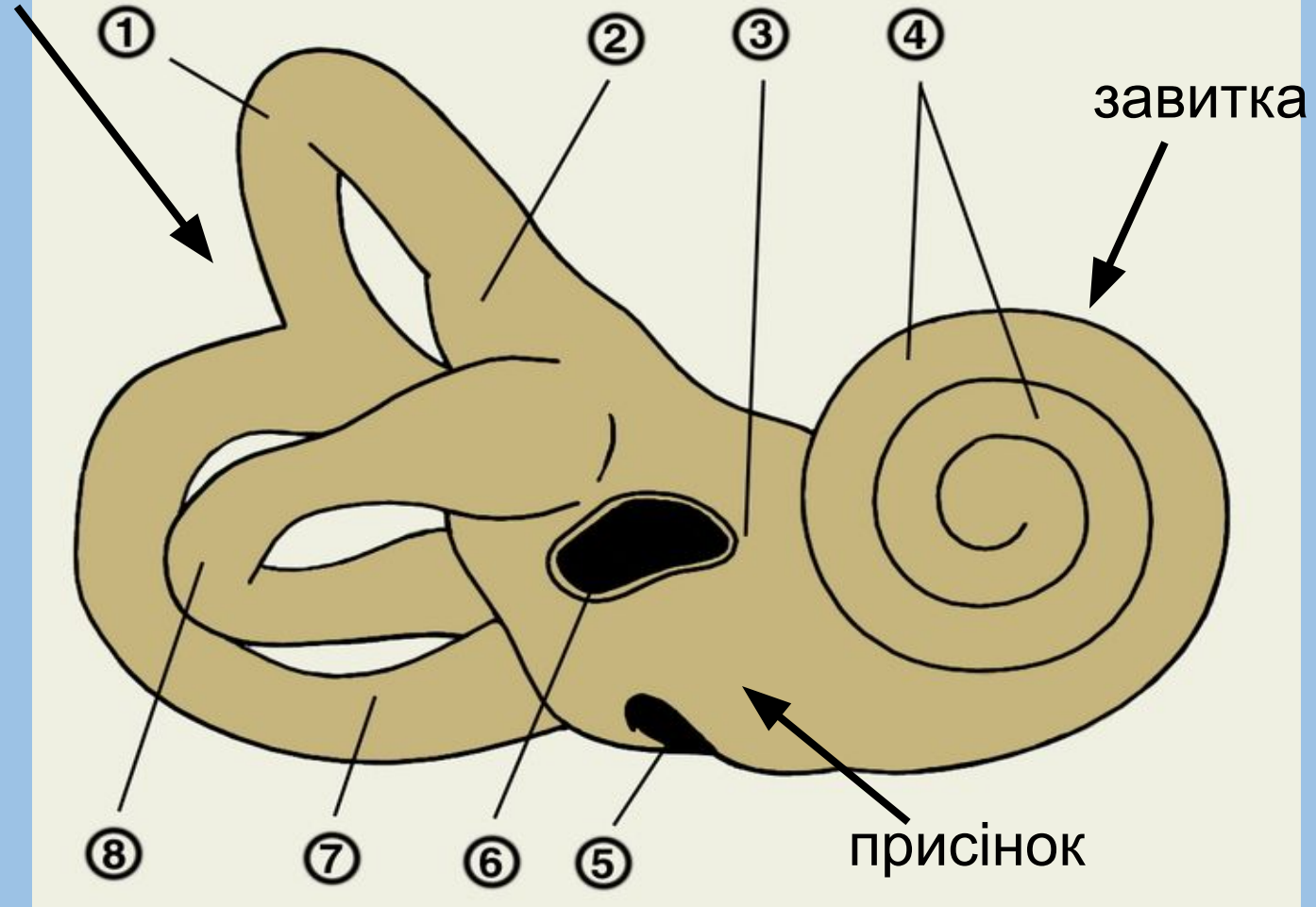
(стінки перетинчасті)

- завиткова протока
- мішечок і маточка
- півколові протоки

Між лабіринтами знаходиться рідина – **перилімфа**,
всередині перетинчастого лабіринту – **ендолімфа**.

Кістковий лабіринт

півколові канали

Кістковий лабіринт

Завитка (*cochlea*)

передній відділ кісткового лабіринту

- кістковий стержень
- спіральна пластинка ($2\frac{1}{2}$ оберти)
- спіральний канал

Присінок (*vestibulum*)

середній відділ кісткового лабіринту

- заглиблення : сферичне, еліптичне
- овальне вікно – закрите стремінцем
- кругле вікно – закрите вторинною барабанною перетинкою

Кісткові півколові канали

задній відділ кісткового лабіринту

- **передній, задній, латеральний канали** – розташовані взаємно перпендикулярно;
- кожен канал має ніжки – просту і ампулярну.

Перетинчастий лабіринт

повторює форму кісткового лабіринту

Завиткова протока (*ductus cochlearis*)

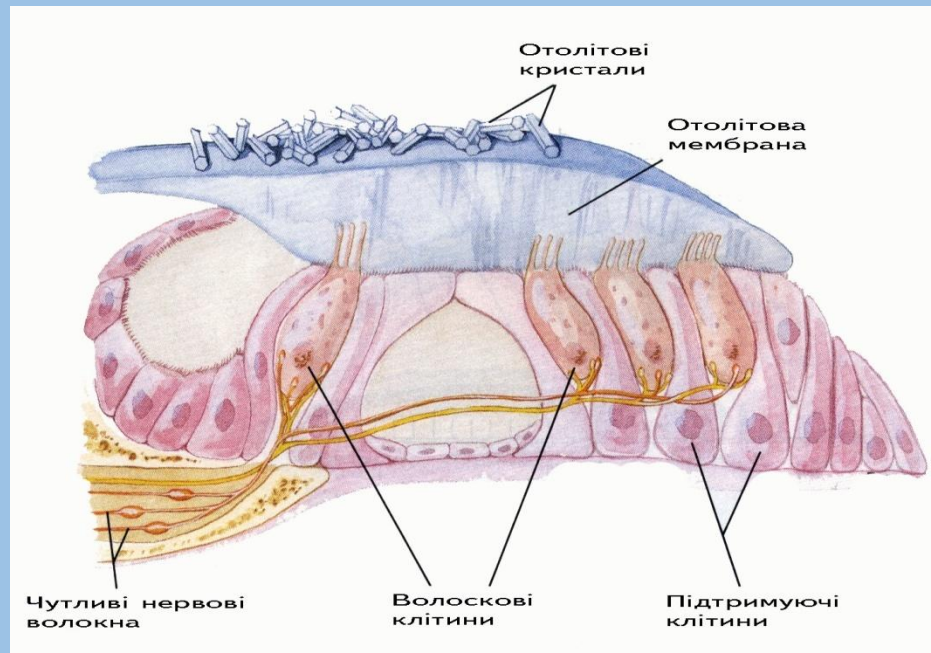
- знаходиться всередині кісткового спірального каналу
- прикріплюється до спіральної пластинки
- на поперечному розрізі має форму трикутника
- на базальній стіні знаходиться **кортіїв орган**
(звукосприймаюча частина органа слуху);
основні елементи ✓ волоскові клітини
✓ опорні клітини
✓ покривна мембрана

Мішечок (*sacculus*) і маточка (*utricleus*)

заходяться в заглибинах кісткового лабіринту –
сферичній (мішечок) і еліптичній (маточка)

Півколові протоки

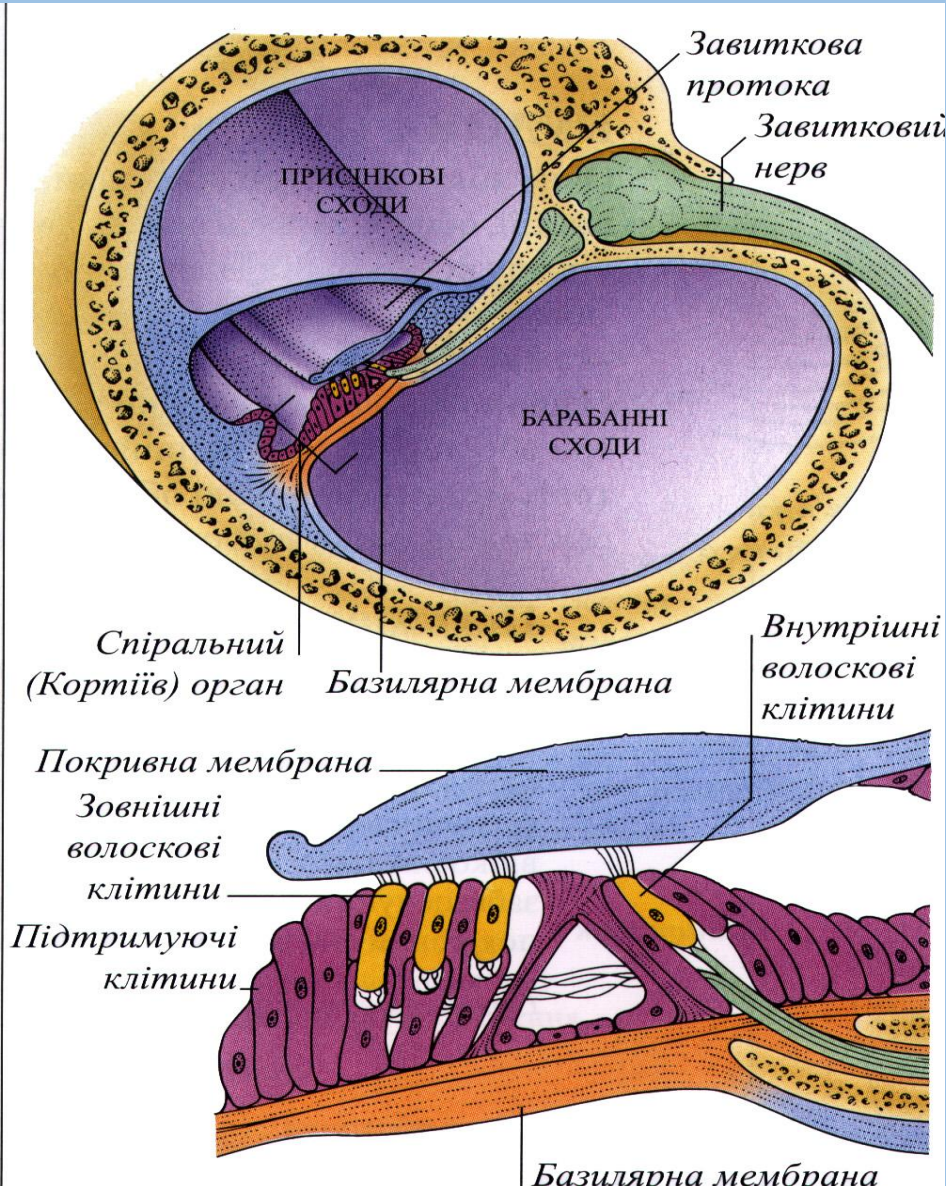
- передній, задній, латеральний – знаходяться у відповідних кісткових каналах;
- кожна протока має ніжки – просту претинчасту і ампулярну перетинчасту;
- на внутрішній поверхні ампулярних ніжок (ампулярні гребінці) та мішечка і маточки (плями) знаходиться **орган рівноваги**

основні елементи :

- ✓ волоскові клітини
- ✓ опорні клітини
- ✓ отолітова мембрана

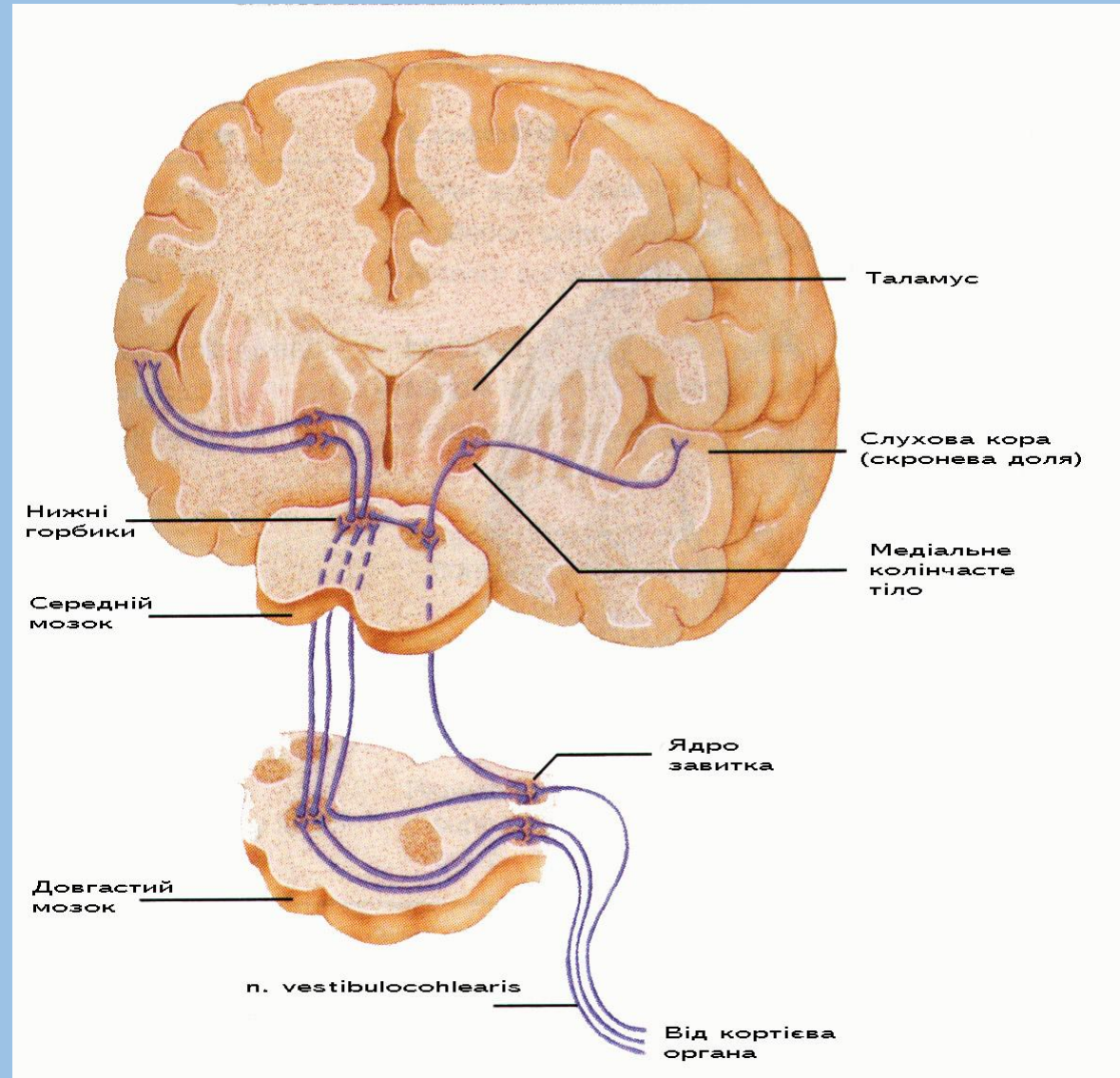
Будова органу слуху (Кортієвого)

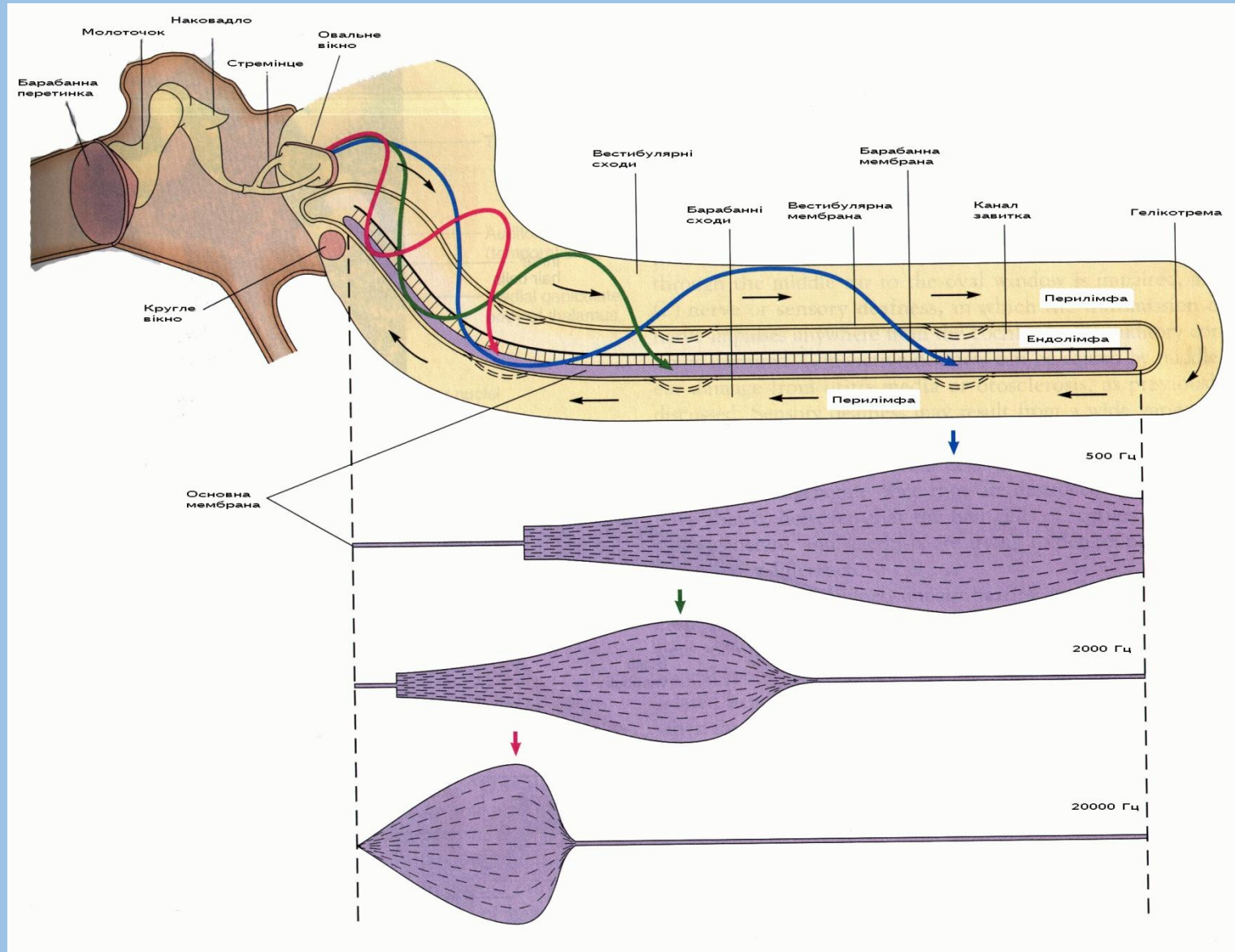
- ✓ базальна мембрана
- ✓ волоскові рецепторні клітини
- ✓ опорні клітини
- ✓ покривна мембрана

Шлях завиткового нерва

Повітряна провідність звуків

Звук - це коливання повітря.

- Людина сприймає звук з частотою коливань 16 – 20000 Гц (10 – 11 октав).
- Мова має частоту 150 – 2500 Гц.
- До 20 Гц – інфразвуки, понад 16 кГц – ультразвуки.
- Звук однієї частоти називається **тоном**
- Звук, що складається з непов'язаних між собою частот називається **шумом**

Сила звуку (гучність)

- це кількість енергії, яка проходить крізь одиницю поверхні за одиницю часу (ват на м²). У практиці одиницею гучності є дБ (децибел).

Максимальний рівень гучності, коли звук викликає больові відчуття (120-140 дБ).

Абсолютна слухова чутливість

- це мінімальна сила звуку, який чує людина у 50% випадків його подачі.

Бінауральний слух

- слухання обома вухами.

В основі його лежить здатність слухової системи визначати різницю в силі звуків, що сприймаються обома вухами, якщо голова екранує звук, що надходить збоку (визначає напрямок звуку). Визначити силу звуку важко, тому використовують поняття **“звуковий тиск”** на площину, що перпендикулярна руху звукової хвилі”. Але замість абсолютних значень звукового тиску застосовують значення рівня звуку в дБ.

Вестибулярний аналізатор

Периферійний відділ

**Орган рівноваги
внутрішнього вуха**

Провідниковий відділ

**Присінковий нерв
(VIII пара черепних нервів)**

Центральний відділ

**Ядра довгастого мозку, моста
Мозочок**

Будова органу рівноваги

Основна
(базальна)
мембрана

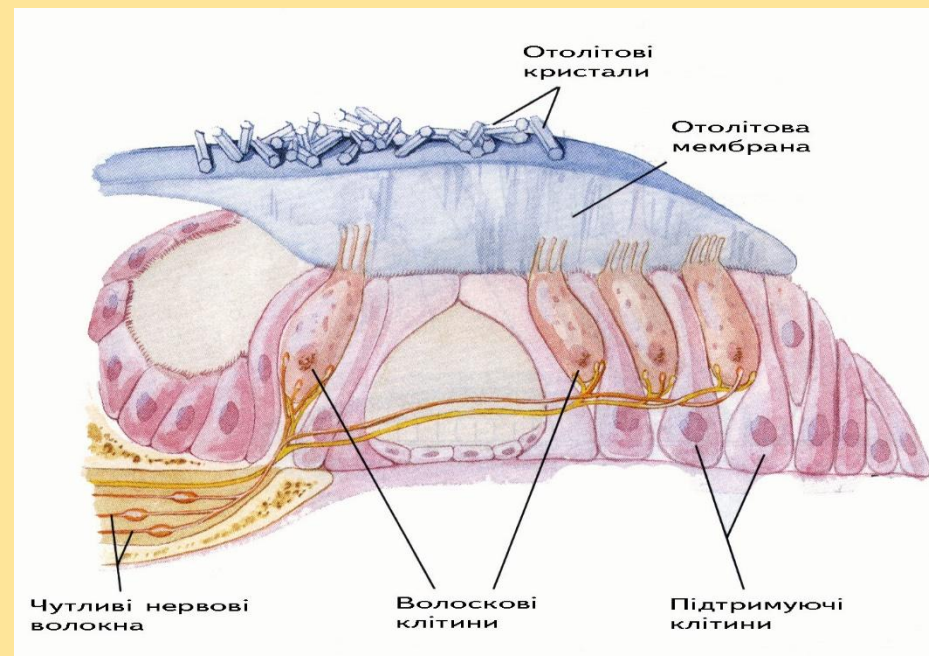
Сенсорні
(волоскові)
клітини

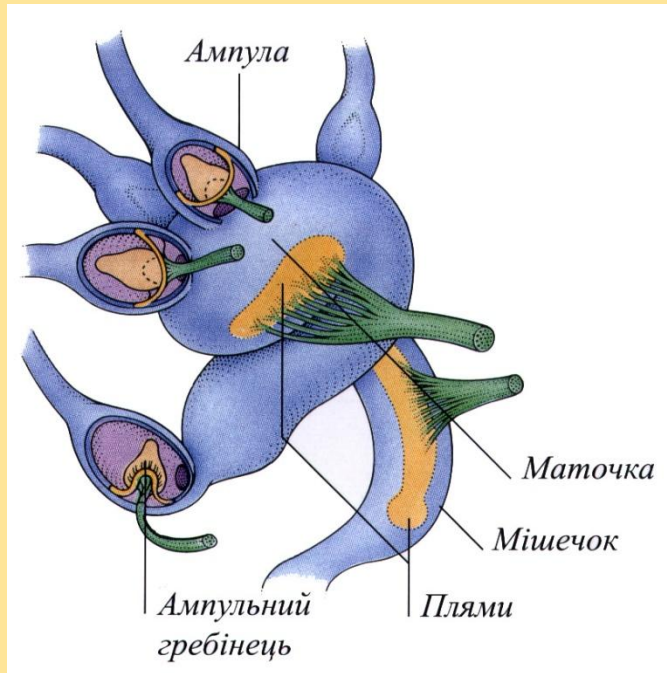
Опорні
клітини

Отолі
това

мемб
рана
(отолі
тові

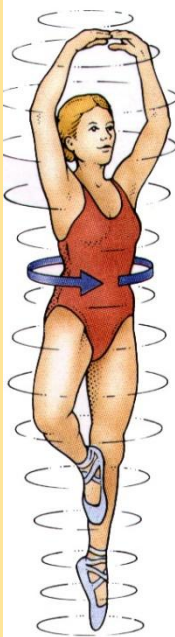
крис
тали)

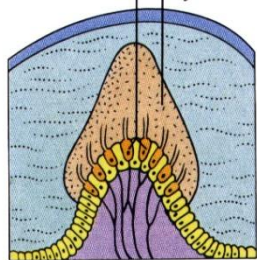

Роль ампульних гребінців

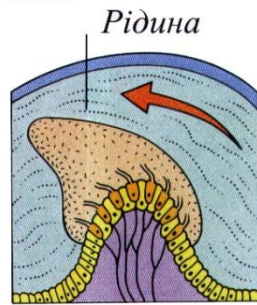
Ампульні гребінці сприймають обертальні рухи. Волоскові клітини гребінців втоплені у так званий желатинозний купол. Під час обертання рідина у каналах рухається, зміщуючи желатинозний купол і збуджуючи волоскові клітини.

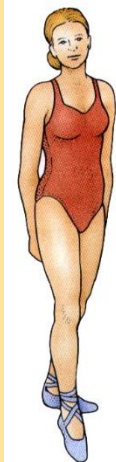
Волоскові клітини Желатинозний купол

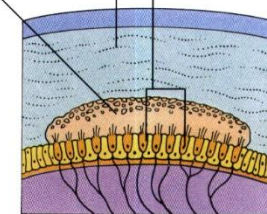
У СПОКІЙНОМУ СТАНІ

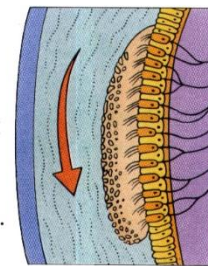
ПІД ЧАС ОБЕРТАННЯ

Желатинозна речовина Рідина Волоскові клітини

ПЛЯМА У СПОКІЙНОМУ СТАНІ

Роль плям

Плями контролюють положення голови стосовно землі. Волоскоподібні вирости чутливих клітин втоплені у желатинозну субстанцію (отолітову мембрану).

Вестибулярний аналізатор

просторова орієнтація

від прискорення чи сповільнення
прямолінійного чи обертового руху

це впливає на рефлекторне скорочення м'

язів

сприяє випрямленню тіла і збереженню

пози

зміна положення голови в просторі

При зміні швидкості руху, нахилах голови в отолітовому апараті (війчастих клітинах) виникає рецепторний потенціал, що перетворюється на нервовий імпульс і передається по VIII черепно-мозковому нерву до довгастого мозку, стовбура, мозочка, спинного мозку (де є центри рефлекторної регуляції положення тіла, пози, рівноваги).

Контакт вестибулярних ядер із окоруховими викликає **ністагм** (ритмічний рух очей, що змінюється зворотним стрибком).

Вестибуло-вегетативні реакції :

(виникають при подразненні вестибулярних центрів)

- тахікардія, брадикардія
  - звуження і розширення судин
    - потовиділення
  - запаморочення
    - нудота

Імпульси в присінково - завитковому лабіринті рефлекторно впливають на окремі м'язи і без участі свідомості (танцювальна музика допомагає танцювати).

Тренується вестибулярний апарат обертанням, гойданням.

Центр вестибулярного аналізатора – постцентрально-звивина, верхня скронева звивина, верхня тім'яна звивина (вважається центром усвідомлення орієнтації в просторі).

Шкірний аналізатор

Периферійний відділ

Рецептори шкіри

Провідниковий відділ

**Чутливі спинні та черепні
нерви**

Центральний відділ

ПІДКІРКОВИЙ ЦЕНТР:
таламус
КІРКОВИЙ ЦЕНТР:
кора позацентральної закрутки
тім'яної частки

ФУНКЦІЇ ШКІРИ

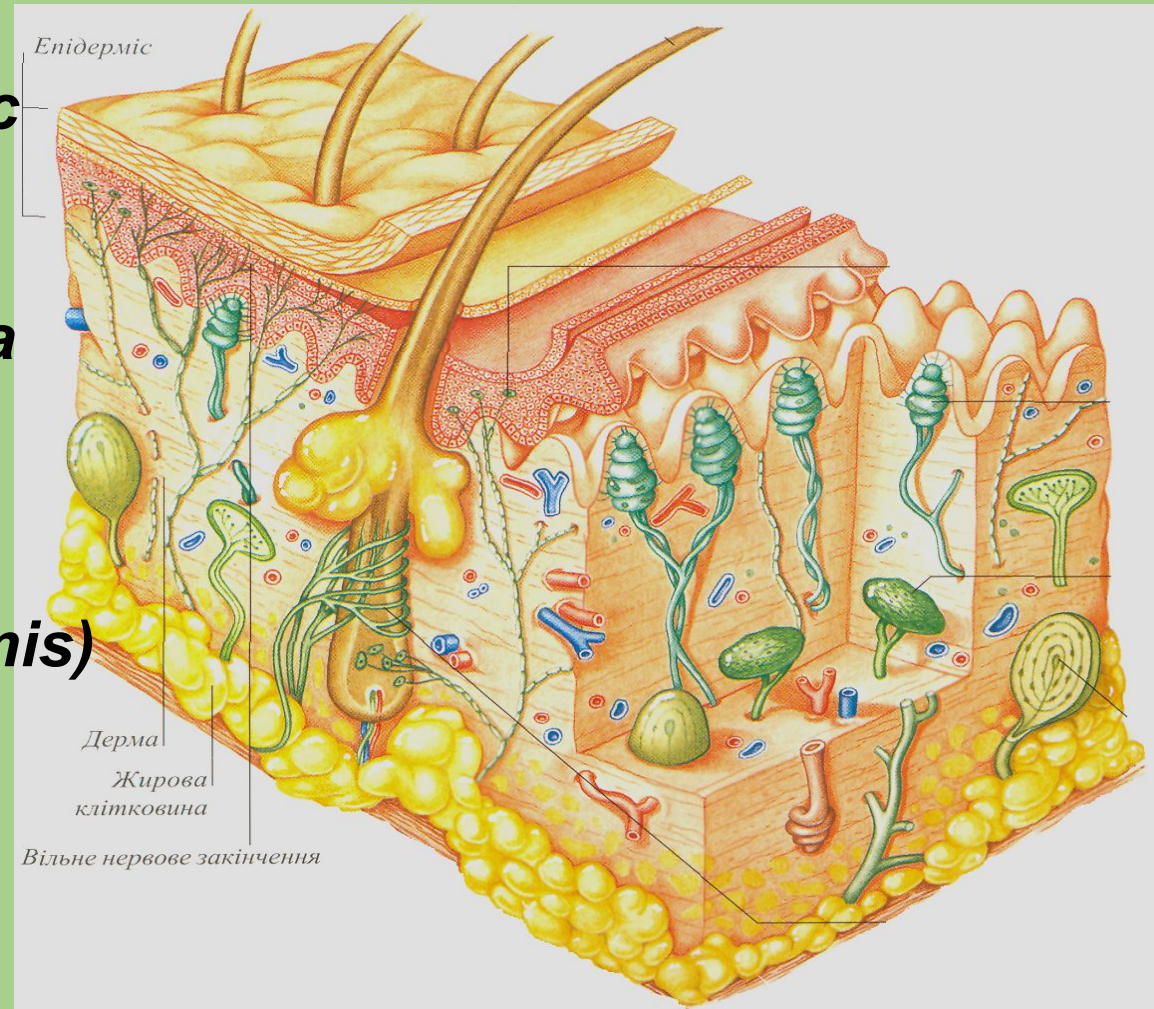
- 1. Захисна**
- 2. Видільна**
- 3. Бере участь в обміні речовин**
- 4. Бере участь в терморегуляції**
- 5. Виконує роль депо крові**
- 6. Виконує дихальну функцію**
- 7. Бере участь в обміні вітамінів**
- 8. Рецепторна функція**

Будова шкіри (*cutis*)

1. Надшкір'я, епідерміс
(*epidermis*)

2. Власне шкіра, дерма
(*dermis*)

3. Підшкірна жирова
клітковина (*hypodermis*)

Шари епідермісу (багатошаровий зроговілий епітелій)

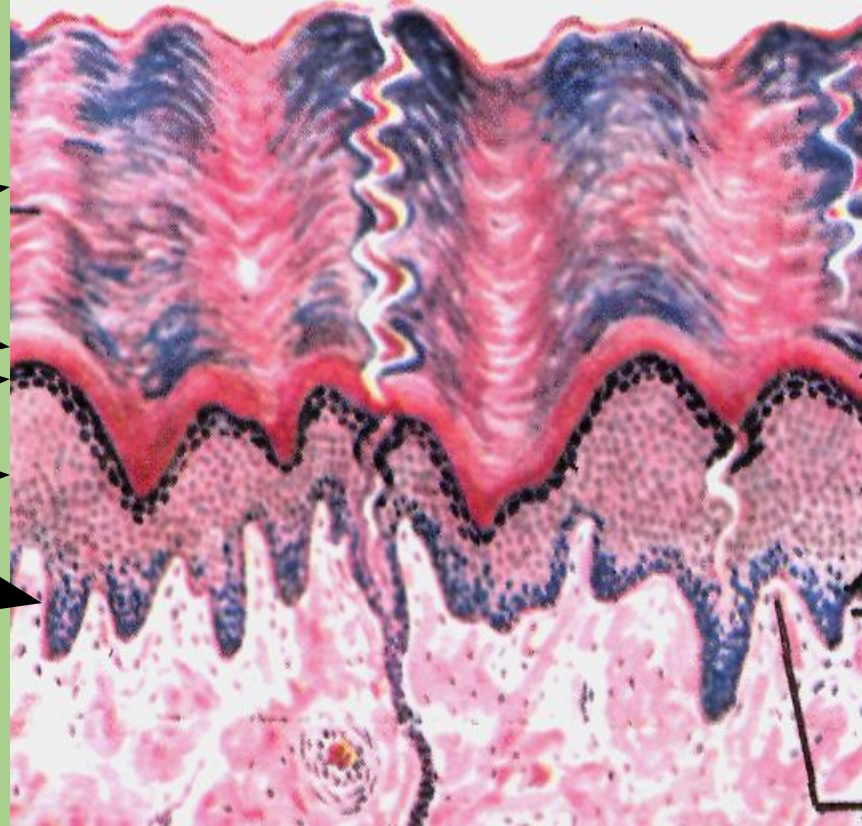
1. *Роговий шар*

2. *Блискучий шар*

3. *Зернистий шар*

4. *Шипуватий шар*

5. *Базальний шар*

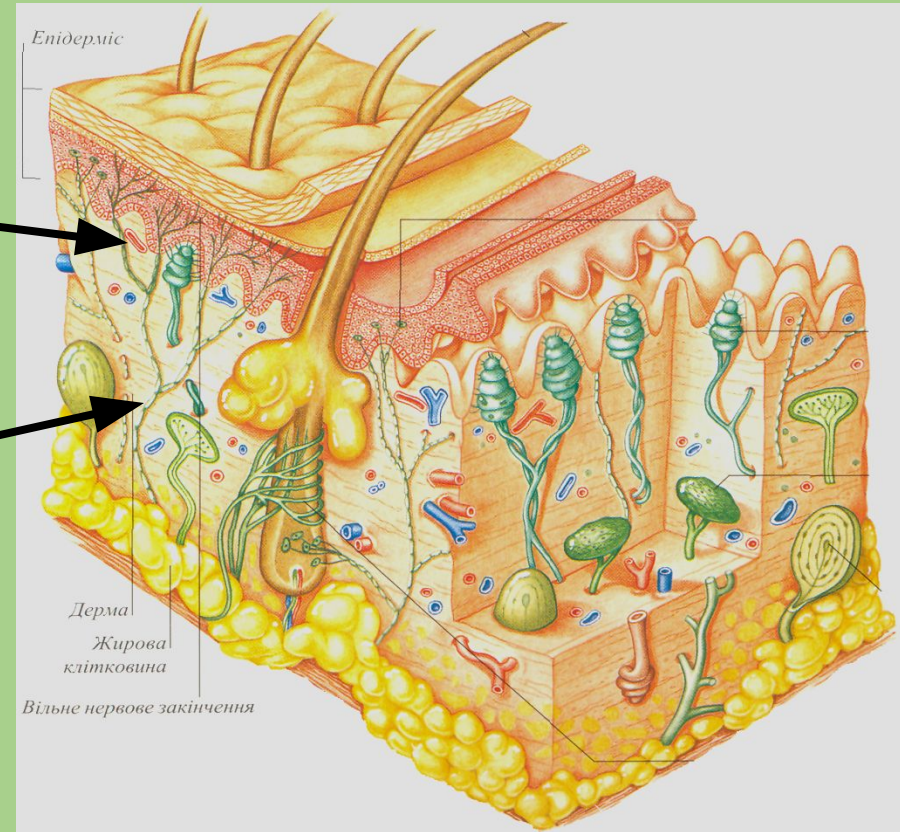

Дерма

**Сосочковий шар
(поверхнева кровоносна
сітка)**

**Сітчастий шар
(глибока кровоносна
сітка)**

Похідні шкіри

1. Волосся
2. Нігті
3. Потові залози
4. Сальні залози
5. Молочна залоза

